FRIDERICI HOFFMANNI,
CONSILIARII ARCHIATRI ET PROFESSORIS REGII,

DE DIABOLI POTENTIA IN CORPORA,

DISSERTATIO PHYSICO-MEDICA CURIOSA.

EMENDATIOR JAM EDITA.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
TYPIS JOH. FRIDERICI GRUNERTI, ACAD. ET SENAT. TYPOGR.
MDCCXXXVII.

DISSERTATIO PHYSICO-MEDICA

DE

POTENTIA DIABOLI IN CORPORA.

PRÆLOQVIVM.

Onminus ſcite, quam vere, ſcriptum reliquit, *Plutarchus Sympoſ. lib. 5. c. 7. Quodammodo philoſophiam tollunt, qui rebus mirabilibus fidem non habent. Oportet autem, quam ob cauſam aliquid fiat, id ratione tractare. Quod vero id fiat, ex hiſtoria eſt ſumendum.* Quocum perpulchre conſentiens *Plinius Hiſt. Nat. Lib. VII. Cap. I. Quemadmodum,* inquit, *multa fieri non poſſe, priusquam facta ſunt, judicantur: Ita multa quoque, quæ antiquitus facta, quia nos ea non vidimus, neque ratione aſſequimur, ex iis eſſe, quæ fieri non potuerunt, judicamus. Quæ certe ſumma inſipientia eſt.* Quibus ſapientiſſimi & cordatiſſimi viri optima ratione eos reprehendunt, qui hiſtorias & res, quas vocant facti, eam ob cauſam pernegant, quia quomodo fiant, vel facta ſint, minus aſſequuntur. Jam dudum hunc

errorem animadvertentes philoſophi, utiliſſimum hunc canonem condiderunt: *Ab ignoratione modi non valet conſequentia ad negationem exſiſtentiæ rei.* Dici vix poteſt, quam frequenter ab hac regula decedant, non tam philoſophi, quam ipſi etiam medici, qui dum experientiam & obſervationes rationi debebant ordine præferre, & poſtea effectorum rationes ſcrutari, contraria via ſæpenumero incedunt, & antequam, num aliquid fiat, nec ne, exploratum habent, protinus ad intellectum & rationem confugiunt, & ex ea id petunt atque exquirunt. Verum enim vero cum ratio hominis plurimorum effectuum naturalium æque ac ſpiritualium cauſis inveniendis atque detegendis plane inhabilis ſit, & rarius judicium de rebus ex genuinis principiis ac fundamentis deducatur, hinc ratio plerumque fallax & minus recta exſurgit. Quare conſultius eſt, prius de veritate & fide hiſtorica circumſpicere, ubi agitur de effectibus, quam anticipatione intempeſtiva & præpoſtera ratione in rerum exſiſtentiam & modum inquirere. Obſervavimus itaque, ex neglectu ſupra allatæ regulæ ingentem diſſentientium opinionum varietatem oriri etiam, quando agitur de poteſtate malorum ſpirituum, adeo, ut ſint qui nimium diabolo & incantationibus ſagarum tribuunt, eaque, quae ex mere neceſſariis & phyſicis cauſis fluunt, hiſce adſcribunt, cum alii contra plane nihil potentiæ diabolis concedant, imo operationes ejus in corpora penitus negent, eo, quod id rationis principiis conſentaneum non eſſe judicant. Enimvero his breviter reponimus; cum ad facti cujusdam confirmandam veritatem bini aut terni teſtes omnium gentium conſenſu ſufficiant, nos quidem ſuſpicari non poſſe, cur ea de-

mum

mum neganda videantur, quæ omni hominum memoria ab univerſis gentibus credita, a theologis pariter ac philoſophis & medicis prudentiſſimis miro conſenſu obſervata, ſacri codicis teſtimonio firmata, & tot denique magiſtratuum edictis ac judiciis, ipſaque reorum confeſſione ſtabilita legimus. Certe in rebus facti ſola autoritate eſt nitendum, quae tamen omnino rejicienda eſt in aliis, quas ratione & intellectu perſequimur. Num autem majori unquam autoritate hiſtoria factorum firmata, & roborata ſit, quam ea, quæ docet varios effectus, diaboli in corpora naturalia & hominis, merito anceps hæreo? Nihilominus operæ pretium duco, probe perpendere illa ratiocinia, quibus adducti nonnulli alia omnia ſtatuere non dubitant. Providendum enim, nec nimium, & ne nihil tribuamus diabolo, memores eorum, quæ a Plutarcho ſapientiſſime monentur *in Vita Camilli cap.132.* τοῖς τοιούτοις καὶ τό πιστεύειν σφόδρα, καὶ τὸ λίαν ἀπιστεῖν ἐπίσφαλές ἐστι; διὰ τὴν ἀνθρωφίνην ἀσθένειαν, ὅρον οὐκ ἔχουσαν αὑτῆς, ἀλλ ἐκφερομένην, ὅπου μέν ἐνς δεισιδαιμονίαν καὶ τύφον, ὅπου δὲ εἰς ὀλιγορίαν τῶν θείων καὶ περιφρόνησιν ἡ δ' εὐλάβεια καὶ τὸ μηδὲν ἄγαν ἄριστον. *Talibus nimium credere, aut nimium diffidere periculoſum eſt, propter humanam infirmitatem, quæ fines non habet, neque ſui compos eſt, ſed fertur interdum quidem in ſuperſtitionem, interdum vero in neglectum & contemtum rerum divinarum. Metus vero & ne quid nimis, optima ſunt.* Quapropter videndum philoſopho, quid valeat & non valeat diabolus & an omni tempore & in omnibus ſubjectis id præſtare poſſit. Suſcepimus inpræſentiarum hunc arduum & gravem laborem, citra tamen ullam præoccupationem, vel ullius injuriam. Neque hanc tractationem a foro noſtro alienam cenſemus: nam qualis ſit differentia inter ſpiritum & cor-

pus, & quidnam corpora pati queant a ſpiritibus, aut nequeant, nemo exactius noſtra ſententia poterit ad liquidum perducere, quam phyſicus & medicus. DEUS autem fons & autor omnis lucis, & deſtructor omnium tenebrarum, operumque diabolicorum, etiam hac in re ad nominis ſui gloriam proximique emolumentum nos deducat in omnem veritatem!

§. I.

ANtequam autem ad ipſam rem ejusque tractationem preſſiorem nos accingamus, & num dæmon poſſit agere in corpora, diſquiramus, ordo & inſtituti ratio poſtulare videtur, ut primo omnium, quid vocabulo diaboli velimus intellectum, in medium adducamus. Eſt autem diabolus, communi omnium cum theologorum tum phyſicorum & medicorum conſenſu, ſpiritus creatus finitus, nocentiſſimus, certa potentia in creaturus, maxime in hominem, præditus. Spiritum eum eſſe dicimus, quoniam ejus natura atque eſſentia eſt ab extenſione & repletione certi circumſcriptique ſpatii remota, impenetrabilitatis & diviſibilitatis expers, denique quoniam intelligendi cognoſcendique facultate nec non voluntate eſt præditus. Creatus porro eſt, quia dependentiam atque exſiſtentiam, id eſt, originem ſuam ſupremo illi ac infinito ſpiritui debet. Finitum etiam & limitatum vocamus, non modo ratione eſſentiæ ſuæ, ſed & operationum, ſiquidem tum ipſe, tum univerſa ejus potentia infiniti illius ac increati ſpiritus imperio ſubeſt. Præterea nocentiſſimum diximus, cum eo diſcrimine a beatis illis mentibus quam maxime ſejungatur. Tam depravata enim eſt ejus voluntas, ut liberrimo impetu in malum feratur, Deoque non minus quam hominibus perpetuo reluctetur,

nihil

nihil exiſtimans cura iſta ac cogitatione antiquius. Ex quo colligere licet, cacodæmonem ad omnem malitiam, fraudem, odium ac perditionem eſſe profligatiſſimum, cum bonorum contra ſpirituum ſummus ſit amor, ſummaque benignitas. Sed & potentiam diabolo tribuimus. Cum enim nulla omnino ſit res creata, quin potentia ſua gaudeat: diabolo ſane illa tanto minus videtur deneganda, quanto ſpirituum natura reliquis creaturis eſt ſublimior. Poſtremo & in homines potentiam ejus ſeſe exſerere diximus: idque non tam ratione mentis pure & ſine corporis commercio operantis, quam earum facultatum, quæ corporis utuntur miniſterio. Quapropter in eam animæ partem, quæ phantaſia dicitur, mira eius eſt energia; nec minor in ipſa corpora, tametſi eam limitibus ſuis divinitus circumſcriptam eſſe, ultro fateamur.

§. II.

Jam primo omnium eorum rationes expendemus, qui, licet eſſe diabolum, non inficientur, ipſum tamen in corpora quidquam poſſe negant. Deprehendimus vero, ex philoſophis & theologis maxime eos, qui philoſophiam Carteſianam profitentur, huic ſententiæ pollicem premere. *Balth. Beckerus* Theologiæ D. & Eccleſiaſtes Amſtelodamenſis, qui in opere, quod *Mundum faſcinatum* inſcripſit, conſopitas eruditorum concertationes de ſpirituum operationibus denuo reſuſcitavit, eo prolapſus fiduciæ, ut diabolo non minus quam veneficis omnem homines lædendi aut in longinquos morbos conjiciendi poteſtatem adimeret. Verum enim vero, ut fundamenta, quibus periculoſa opinio innititur, conſideremus, res omnis tamquam ab ovo repetenda videtur. Occaſionem huic errori dedit ipſe Carteſius, dum Deum cauſſam proximam atque immedia-

tam,

tam motus in corporibus obvii ſtatuit. Ex qua pernicioſa ſententia (ut ſolet mira eſſe errorum fœcunditas) novus error natus eſt, videlicet quod dæmones nihil in corpora poſſint. Corpus enim ſibi concipiunt tanquam materiam in ſe mere paſſivam, omnique actionis expertem, id eſt extenſam tantum & diuiſibilem. Itaque ut actionis capax ſit, neceſſe eſt principium aliquod activum accedat, quod vim, vigorem ac vitam ipſi inſpiret. Porro hoc principium non materiale eſſe poſſe exiſtimant, quum omne extenſum non niſi paſſivum ſit, nec finitum, quum nec id modum in univerſo hoc tam vaſto & tot corporibus repleto præſtare poſſit; hinc nihil ſupereſſe, niſi ut ipſum DEum immediatam omnis motus cauſſam eſſe fateamur. Atque ita perpulchre, ut ipſi opinati ſunt, demonſtrationem de Deo adornarunt. At vero ſi ulla ſententia in theologia non minus ac phyſica innumeris graviſſimisque erroribus viam pandit, certe hæc ipſa eſt, quam modo explicavimus. Demonſtrari quidem hac ratione poteſt, Deum eſſe, ſed ita, ut inter Deum & mundum parum relinquatur diſcriminis. At hæ ſunt iſtæ ſyrtes, in quibus *Benedictus Spinoza* naufragium paſſus omnem religionis ſenſum amiſit.

Ens enim, quod nulla agendi vi pollet, nullam profecto figuram, nullam formam ac diſpoſitionem poteſt retinere. Quos effectus tamen dum materiæ vulgo tribuunt, creatoris rerumque creatarum eſſentiam atque effectus manifeſto errore confundunt. Fingamus beſtiam feciſſe pauperiem, aut hominem infortunio mactaſſe: ecquis erit tam emotæ mentis, ut Deum id feciſſe, proximamque fuiſſe huius damni cauſſam dicat? Ego vero expenſis rebus omnibus, quæ huc facere videntur, rationibusq; ſubductis hanc feci cogitationum mearum ſummam: Quodſi enim virtus

illa

illa corpora indita, qua agunt, qua operantur, qua movent alia corpora, esset essentialis divina, sequeretur vt Deus sit principium activum corpora constituens, quoniam a materia ceu passiva, nulla actio, nulla operatio, proficisci potest. Creator est substantia sive vis quædam infinita, pure activa, & causa ac fons virium omnium, quas in rebus creatis deprehendimus. Creaturæ autem nihil aliud sunt, quam vires quædam substantiales finitæ ad agendum & patiendum aptæ. Dependent videlicet originaliter universæ creaturæ & vires ipsis inditæ substantiales, quæ fontes sunt earum operationum, ab ipso Deo, qui omnipotenti suo verbo eas condidit, perpetuoque conservat ac sustinet. Acceperunt itaque corpora a Deo virtutem internam moventem, quæ simul patitur, hoc est, quæ actionem alterius corporis recipit. Falsum itaque est earum vim immediate esse divinam. Res autem longe clarius patebit, si eam conferamus cum nostris cogitationibus. Hæ sunt consentiente doctorum judicio actus mentis ex interna eius virtute, eaque finita provenientes. Sane enim Deus non est, qui in nobis cogitat vel vult, sed mens nostra propria cogitandi & volendi gaudet potentia. Nihilominus generali Dei concursu, ut cogitemus, opus est, siquidem sine eo ne cogitaremus quidem. Ita etiam corpora moventur virtute propria, ad cujus conservationem universali divina opus est.

§. III.

Ulterius Deum non esse caussam proximam, quæ moveat corpora, non infimi ponderis argumento a posteriori petito, potest declarari. Videlicet phantasia matris fœtum gerentis a nullo sano homine unquam venditatur pro Dei actione immediata, sed omnium consensu est operatio animæ maternæ. Jam autem certum atque com-

pertum constanti experientia est, perversam matris phantasiam sæpenumero penitus turbare ac pervertere posse fœtus formationis in utero negotium. Quodsi vero Deus existimatur immediate formare fœtum in utero, secundum placita *Cartesianorum*, sequitur exinde, ut actio matris possit turbare Deum in suo opere, id quod impium & a sana ratione alienum jure meritoque est existimandum. Quoniam igitur Cartesiani adhuc constanter in hac fuere sententia, Deum præstare immediate motum in corporibus; hinc eo principio adducti non possunt sibi persuadere, diabolum agere in corpora, eaque movere, eum nullam potentiam habeat in Deum, qui proxime autor sit motus & ordinis in creaturis. Sed destructo hoc falso fundamento, cui substernitur eorum sententia, sicuti jam copiose & solide factum esse existimo, concidit simul uno ictu assertum illud præposterum, diabolum agere in corpora non posse.

§. IV.

Proximum jam est, ut etiam reliqua, quibus ad tollendam diaboli vim in corpora utuntur, argumenta perlustremus. Dicunt videlicet, spiritum non posse agere in corpora, quoniam substantia saltim est cogitans, intellectu & voluntate prædita, quae nullam convenientiam habeat cum motu corporum. Colligunt porro, omnem motum fieri per contactum: inextensam autem substantiam corpora non tangere posse, hinc & diabolo efficaciam corpora movendi esse denegandam. Hisce respondemus certissimum esse, nullum corpus moveri a se ipso, id est, unum corpus, consideratum in se, non posse efficere motum, sed ad minimum duo requiri. Motus enim est actio non unius corporis, sed duorum, ubi unum movet, alterum motum recipit. Ordinarie itaque communicat movens su-

am

am vim per contactum cum corpore mobili, & tali ratione unum corpus movet alterum. Quæstio vero est, num corpus moveri queat, sine alterius corporis actione, vel impressione virtutis in ipsum, & quidem per aliam substantiam immaterialem, nempe spiritum? Quam ob causam autem id non fieri possit, equidem non video Nam si consideremus, cujus indolis sit vis ista, quæ corporibus in motu imprimitur, certe non alia est, quam immaterialis. Nihil enim corpus, quando celerrime impellitur, materialitatis tis, vt ita dicam, recipit, nihil ipsi additur, vel moventi derogatur, nam unum corpus in infinitum, id est, absque fine, sine diminutione virium suarum motum provocare in aliis corporibus quiescentibus potest. Et, ut verum fatear, vis illa substantialis, quæ omnium operationum, id est, motionum in corporibus causa & fons est, non alia quam immaterialis, dicenda videtur. Omnem enim substantiam & essentiam creaturarum colloco in immaterialitate. Cum itaque spiritus sit substantia immaterialis, summe activa; qua de causa vim suam non possit etiam cum corporibus communicare, non intelligo. Si qua forsan exinde nascatur dubitatio, quod inter vires spirituum & corporum ingens discrimen sit, nullaque detur inter ea communio, fingamus, & hoc ita se habere. Interim sufficit nobis, quod negari nequeat, spiritum excitare posse vim eam, quæ est in corporibus, motricem. Nam omnia corpora instructa sunt vi movente & mobili, quamvis Deus talem legem tulerit, ut non nisi vel excitate ad motum, vel facta communicatione virium ab alio corpore moveantur. Sed quid opus est longa disputatione? Vbi rerum adsunt testimonia, exulent ratiocinia. Quid enim clarius ac magis obvium est, quam ad nutum & voluntatem animæ nostræ spiritus animales movere hæc vel illa membra? Equi-

dem ipſa anima non immediate movet muſculos, manus vel pedes, ſed ipſi ſpiritus ſic dicti animales, elaſtica & ſubtili materia conſtantes, illud exſequuntur, unde influxu ipſorum per nervum obſtructum ceſſante, etiam voluntas animæ efficaciſſima nihil peragere poteſt. Nihilominus imperat potius mens, quæ ſpiritualis proſapiæ eſt, fluido nervo, ſive excitat & dirigit virtutem motricem. Ex quibus clariſſime patet, ſpiritum utique ſolo ſuo deſiderio & voluntate, (quæ actiones certe non ſunt materiales, ſed immateriales,) ad motum certum poſſe incitare corpora. Deſtructis itaque vel certe multum labefactis eorum, qui Satanæ denegant operationem in corpora, fundamentis, proximum iam eſt, ut, quid diabolus poſſit & valeat in corporibus, & quid non poſſit, circumſpiciamus.

§. V.

Primum unanimis eſt ſaniorum ſententia, diabolum nulla poſſe edere miracula. Antequam hoc demonſtremus, opus erit, ut genuinam miraculi indolem, quanta poterimus brevitate, indagemus. Miraculum autem eſt effectus ſupernaturalis in ipſis corporibus, id eſt talis, qui curſum, qui ordinem, qui vires naturæ transſcendat. Nam omnipotens rerum Conditor non modo certam vim atque energiam ad agendum cuivis corpori indidit, ſed & ex liberrima voluntate atque arbitrio voluit, ut actiones & re actiones corporum inter ſe certo ordine, quem legem recentiores appellant, fierent e. gr. omnis motus fit ab inæqualitate virium, ſeu quod idem eſt, corpus quod moventis vice fungitur, majori efficacia motrice inſtructum eſſe debet ac mobile. Porro corpora in æquilibrio conſtituta, quieſcunt. Movens communicat cum mobili quandam vim motus. Motus celeritatis compen-

ſat

ſat pondus ſive motum gravitatis: & quæ ſunt hujus generis plura. Secundum has leges motuum eduntur omnes, qui in univerſo conſpiciuntur, effectus corporum. Quodſi itaque occurrit effectus quidam, qui revera eſt ſupra iſtum ordinem, neque ex natura motus explicandus, quique non conformis eſt viribus corporibus inditis, dicitur ille ſtupendus ſive miraculoſus, v. gr. ſi corpus ſpecie gravius in fluido ſpecie leviori non deſcendat; ſi fœmina pariat ſine mare; ſi ignis non accendat corpora igni concipiendo apta: ſi corpus mortuum & jam putridum ad vitam revocetur. Hæc vera dicenda ſunt miracula, cum extra ſolitum naturæ curſum & ordinem producantur. Et hæc nemo efficere poteſt, niſi ipſe Deus, autor naturæ, qui omnium virium creatarum centrum ac fons eſt, quique leges has ſancivit, unde a nulla creatura hæ leges ſuspendi atque tolli poſſunt, præterquam a Deo, qui ſolus hac prærogativa gaudet. Et revera omnia miracula, quæ a Deo & Chriſto edita eſſe in ſcriptura ſacra memoriæ proditum eſt, ingenioſe explicari poſſunt ex hoc principio, id eſt ſuſpenſione legum motus, qua de re latius videri poteſt *D. Conorr. in Evangelico Medico.* Excluditur itaque merito diabolus ab omnibus miraculoſis & ſtupendis effectibus, quia nullum jus habet in ordinem naturæ, Tametſi enim aliquid facere queat, fieri tamen id non niſi mediante hoc naturæ ordine poteſt.

§. VI.

Primo igitur naſcitur quæſtio, num diabolus corpora humana per aerem transferre atque evehere queat ex uno loco in alium? Dicimus autem rotunde, in diaboli poteſtate id non eſſe poſitum: Eſſet enim hoc verum miraculum. Nam quoniam corpus humanum fluido aeris vel bis centum ac ultra vicibus præponderat, diabolus vel

tollere corporis humani gravitatem, vel aerem efficere corpore hoc graviorem deberet; id quod esset miraculum. Equidem haud ignoro a Theologis quibusdam alia omnia statui, dum ex novo testamento proferunt exemplum Salvatoris nostri a Satana statuti supra pinnaculum templi & in montem excelsum evecti. At vero perpulchre refutavit hoc ipsum eruditus ac acutus Theologus reformatus Walæus in *comment. ad novum Testamentum*, dum docet, vocabulum παραλαμβάνειν ordinarie in novo Test. non significare *gestare, circumferre*, sed *assumere, abducere, comitem sibi adjungere aliquem* Math. I. 24. παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτῦ Cap. XVII, 1. παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν πέτρον & passim alibi. Et notat Origenes, Dominum secutum quasi athletam ad tentationem sponte proficiscentem & veluti in hanc sententiam loquentem: Tu invenies me in omnibus fortiorem. Deinceps quæ vulgo traduntur de transvectione sagarum in montem Bructerum, meræ sunt fabulæ, insomnia & illusiones sagarum diabolicæ. Nobismet ipsis enim non ignota sunt exempla sagarum, quæ in vinculis publicis habitæ, custodiisque seruatæ accuratissimis, si quando e gravi somno expergefierent, in remotissimis montibus una cum multis peregrinationis hujus sociis se fuisse jactarent. Spectat huc egregia historia relata a Godelmanno in *Tract. de Magis lib. II. c. 4.*

Mulier quædam Megalopolitana in crimen vocabatur, ac si conventiculis sagarum in Bructero sæpius interfuisset. Fidem rumori denegabat dominus nobilis, cui mulier ista seruiebat. Exploraturus tamen rem, caussam agnovit, & a muliere tulit responsum, cras eo sibi esse avolandum. Nobilis, adscitis pastore & domesticis, mulierem diligenti custodia servabat, coram, quid de ea futurum sit, spectaturus. Sed misera illa vnguento quodam se illinens, tam

alto

alto obruebatur somno, ut nec illa nocte nec postridie posset excitari. Expergefacta demum, una cum aliis veneficis in Bructero se fuisse obstinate adseverabat, nec errorem hunc ex animo sibi evelli patiebatur.

§. VII.

Secundo loco quæstio occurrit, nunc dæmon transmutare queat corpora v. gr. an ex metallis ignobilioribus possit facere nobiliora, an ex rebus animatis organica & viva producere valeat? ad quam respondemus; neutiquam in potestate ejus hæc esse posita. Forma videlicet corporum consistit in certa & specifica partium mixtum aliquod constituentium dispositione, situ, figura ac magnitudine. Et transmutatio unius corporis in alterum fit, quando textura, schematismus & crasis partium, qua gaudet corpus, mutatur, & alterius texturam ac dispositionem partium & pororum induit. Ita videmus, alimenta mutari in chylum, hunc in sanguinem, in serum & lympham, hæc in ossa, & carnem, carnem denique in putredinem abire. Non autem verisimile est, dæmonem ullius corporis essentiam intimam & constructionem ejus, partiumque connexionem exquisite nosse, quamvis de eorum effectibus, & corporum operationibus, quin eas sciat, non dubitemus. Si enim sciret mixtionem corporum, & ad ejus nutum serviret hæc rerum visibilium materia, diversissima corpora posset producere, quod tamen solius Dei opus est. Tanto minus corpora organica, vel principium eorum, nempe seminium quoddam, formare poterit. Nullius enim creaturæ, sed solius Dei est, ullum semen, quod natura non efficit, producere. Omnia autem organica & viva corpora ex seminibus oriri ordinario naturæ cursu, certissimum est. Objiciunt equidem, Pharaonis magos incantationibus suis fretos virgas dæmonis ope

trans-

transformaſſe in veros dracones, ſicuti & Moſes fecit. Verum non patiuntur rationes noſtræ, ut iis adſtipulemur. Negari non poteſt, Moſen, quo omnipotens Deus legato ad Pharaonem uſus eſt, divini verbi virtute virgam revera in vivum draconem, aquam in ſanguinem transformaſſe, quo ipſo edocuit, ſe a Deo, infinito illo rerum conditore, cujus ſolius eſt creare, & res vere transmutare, miſſum eſſe. Quando autem magos Aegyptios divina hæc miracula imitatos eſſe ſcriptura refert: nemo profecto, qui paullo accuratius rem expendit, veram hanc fuiſſe metamorphoſin intelliget: multoque putabit probabilius, magos carminibus ſuis feciſſe præſtigias, Regisque oculis veluti ſimulacrum quoddam ſerpentum objeciſſe. Unde & præſtigioſos iſtos ſerpentes egregio vanitatis eorum argumento ſerpens a Moſe productus deglutiit, quemadmodum mendacium a veritate abſorbetur. Idem cenſendum eſt de immutatione aquæ, quæ ſine dubio pauca fuit in vaſe conſervata, in rubicundum colorem, ut & de ranarum productione mere imaginaria: quia de re latius legi meretur Wierus *de præſtigiis dæmon. lib. 2. c. 8.*

§. VIII.

Cæterum & hæc quæſtio meretur ventilari; an diabolus verum poſſit aſſumere corpus? Negamus id de vero ac impenetrabili corpore: de imaginario autem & apparente concedimus. Ipſe enim peritiſſimus artifex atque ob diuturnam experientiam ſummus Phyſicus & opticus facillimo negotio ex commixtione diverſorum corporum præſertim fluidorum, variaque diſpoſitione lucidi cum opaco; quoscunque vult, colores exprimit, ut, quæ nusquam ſunt, tamen, quaſi eſſent, ab hominibus conſpiciantur. Sane conſpicimus nubes, quæ non niſi vapores aquei inter ſe collecti ac coacti ſunt, ſæpius varia corpora præſentare, adeo

caſtel-

castella, palatia, umbrosi sylvarum tractus, lucis & umbræ mirifica mixtura producantur. Nullum enim est dubium, quin extrinsecus talia efficere, & intrinsecus etiam phantasiam hominum, in quam magnam habet potentiam, varie ludificari possit. Diabolus equidem hominum & mortuorum & adhuc viventium formam assumere potest, variis sub simulacris. Sic in mulieris forma sese obtulit Curtio Rufo: senis macie ac squalore confecti specie Athenodoro Philosopho, referente Plinio Secundo *lib. VII. Epist. 27.* Cassius Julium Cæsarem, jam mortuum sive dæmonem, eius imagine indutum, in prælio vidit, humano habitu augustiorem, equo in se impetum facientem. Vid. Valerius Maximus *lib. I. cap. 8.* Plura exhibet exempla Fromannus in *Tract. de Fascinatione p. 786.* Pariter etiam brutorum formam assumere diabolus potest. Referendam quoque ad illusiones phantasiæ existimo evocationem Samuelis e terra, solito corporis habitu & vestitu futura prædicentis, nisi, quæ nonnullorum Rabbinorum est sententia, omnia a muliere relata mera mendacia arte conficta fuerint.

§. VIII.

In disquisitionem jam venit, num diabolus doctos & prudentes homines facere queat? Nota enim sunt, quæ vulgo tradi solent de spiritu eruditorum familiari. Veruntamen cum anima hominis lumine quodam intellectus insito constet, cujus autor est ipse Deus, & hoc lumen in se summe sit bonum, non video, qua ratione in id agere diabolus vel excitare ac perficere id ipsum, quod diximus, queat. Et cum prudentia, sapientia, sanæque rationis usus sint dona & bona, quibus perfectio spiritus humani absolvitur; ab essentia autem diaboli plane sit alienum, quidquam vere bonum efficere: (nam ejus operatio non nisi

C damno-

damnosa & summe noxia est,) colligo exinde, nequaquam a malo dæmone expectandum esse, ut vera doctrina prudentia & judicio imbuere queat animam hominis. Objiciunt quidem, multa docere posse dæmones, de iis rebus & actibus, quos exquisite norunt. Verum id rem nondum conficere videtur. Diabolum variis ideis objectis in phantasiam agere posse, utraque manu largimur, nec dubitamus, quin sæpenumero sagis ac mancipiis suis varias species intelligibiles, variasque res ad speciem veri confictas repræsentare queat: Verum aliud est materia eruditionis, aliud ipsa forma: & aliud est veritas, aliud fictio. Pulchre scribit *Majolus dierum canic. Tom. II. colloqv. 3. pag. 169. Illa quæ a Deo sunt in excellentibus ingeniis, rectis, & naturis heroicis, diabolo ἀμίμητα, non imitabilia sunt.* Nam tenebrarum princeps potius offundit tenebras, vel certe mille fraudibus & erroribus incrustat suam, quam largiri videtur, sapientiam. Omne donum bonum & perfectum descendit a Patre luminum. Alia autem quæstio est, num arte dæmoniaca juvari & amplificari queat memoria? Proferuntur hanc in rem varia exempla apud *Jordanum in libro de eo, quod divinum est in morbis cap. 9. p. 34.* Veruntamen timendum hic est, ne confundamus effectus quosdam naturæ extraordinarios cum operibus geniorum malorum. Memoria partim spectat ad animæ facultatem imaginativam, & hinc phantasiam habet pro fundamento, partim etiam ad dispositionem & conformationem filamentorum ac pororum cerebri. Si ergo dæmoni quædam potestas in memoriam concedenda est, eam demum intelligendam esse memoriam arbitramur, quæ phantasiæ utitur ministerio. Hanc enim, præsertim in impiis, impressis quibusdam a dæmone ideis sublevari posse, admodum

ve-

verisimile est. Sed hæc non est vera memoria, sed transitoria saltim, superficialis, ad certos tantum actus & ad certum tempus restricta: ad veram enim memoriam dispositio certa cerebri, quæ retinet firmiter idearum vestigia, requiritur. Nullo modo autem diabolum in constructionem & conformationem ullius partis internæ habere potestatem constanter asseveramus.

§. IX.

Tandem & illud gravis momenti excutiendum est problema, an diabolus corpora solida, magna, animata & inanimata, sua virtute pro lubitu hinc inde loco movere possit? Hac in re, ut verum fateamur, omnem vim existimamus diabolo esse denegatam. Nam ex certis indubitatisque operationibus atque effectis tantummodo judicare philosophus debet, quod creatura possit & non possit. Inde cum non obvia sunt luculentæ fidei exempla & testimonia, ex quibus appareat, quod diabolus sua vi corpora solida, compacta, insignis molis & gravitatis huc vel illuc traduxerit, jure meritoque hunc effectum in dubium vocamus. Equidem ita comparata est natura spirituum, nullum ut corpus, si accurate loqui velimus, moveant. Non enim vera illa ac adæquata motus caussa spiritus est, sed dirigere tantum certos motus corporum, vel certi generis corpora excitare potest ad motum, quod patet ex indole animæ nostræ, quæ non propria sua virtute ullum corpus extra suum domicilium movet, neque ipso in corpore in omnes partes idem jus movendi habet; (nam pro lubitu cordis, arteriarum, ventriculi, intestinorum motum vel suspendere, vel augere non potest,) neque etiam immediate & proxime voluntas animæ vel ullum articulum vel musculum manus aut pedis movet, sed alio agente interveniente,

cujus motum dirigere & cui imperare poteſt. Ex quo intelligimus, quoniam ſpiritus non ſunt creaturæ, propria virtute moventes, ipſis non competere in corpora promiſcuam, liberam & neceſſariam facultatem movendi, ſed potius certis modis, conditionibus & limitibus reſtrictam.

§. X.

Multo minus autem hinc diabolus penetrationem dimenſionum in corporibus cauſari poteſt, neque efficere, ut corpus majus transeat per ſpatium minus proportionatum, id quod omni naturæ, & omni phyſico principio repugnat. Utpote ſummum Numen univerſa in certa menſura, numero, pondere conſtituit, & activitatem ac vires cuivis rei creatæ attribuit, quam divinam legem diabolus nullo modo mutare poteſt. Quicquid itaque cuti impenetrabili, ipſisque gladiis & globulis obluctante jactant, item quod gladii aciem præſens diabolus obtundere ac recurvare, & globulos ad cutem protruſos repellere dicitur, mera ſunt figmenta, deſtituta claris & evidentibus documentis: ac evenit quandoque, aciem gladii adigi in os ſterni, quod penetrare neutiquam poteſt. Contingit etiam, globulum non ſufficiente pulveris pyrii virtute adactum, vel ob loci nimiam diſtantiam enervatum non pervadere cutim, qui extraordinarii eventus non protinus in præſtigias dæmonum ſunt transfundendi. Ceterum pervulgatus eſt rumor, Lappos & Finnos callere talem artem, ſed occaſio erroris exinde nata fuit, quod docuerit experientia, non tam ſubito & facile, gravi utut percuſſione durisque etiam inſtrumentis facta, ipſos occidi. Ratio autem eſt in proclivi; nam ob frigidum & conſtringentem, in quo degunt, aërem hi populi oſſa habent longe compactiora,

ſo-

ſolidiora, majora, quæ non tam facile perfringuntur, quam ea, quæ noſtrarum regionum incolæ habent.

§. XI.

Perſpectis igitur iis, quæ denegata ſunt malo dæmoni, operationibus in corpora naturalia, maximeque humana; jam ipſa res inſtitutique ratio exigit, ut expoſita ſententia noſtra dicamus, quænam diabolus poſſit agere, ſive quanam potentia in corpora, ipſumque homine mutatur. Primo omnium autem dicimus, cum diabolus ſit ſpiritus, cujus voluntas nocentiſſima, intellectus autem penitus confuſus, tenebris phantasmatum, erroribusque corruptus ſit, ipſum cum creaturis, quæ itidem ſunt ſpiritus, majorem habere communionem, communicationem, commercium atque ſocietatem, quam cum ipſis corporibus, quæ ſunt naturæ ipſi heterogeneæ; unde ſi quis eo perverſæ temeritatis proruat, ut neget diabolum: non poterit melius convinci, quam ut in ſe ipſo & impiorum hominum propenſionibus atque actionibus ipſum quærat ac demonſtret. Quis enim negabit, in unoquoque hominum non quandoque naſci pravas, voluntatique divinæ adverſas inclinationes, cogitationes, & ad peccandum ſtimulos? quorum cauſam & originem non poſſumus adſcribere DEO, qui omnis boni, omnis lucis, omnis vitæ atque ſalutis potius cauſa & fons eſt. Hic potius monita, ſtimulosque ad bonum, & ad reſiſtentiam mali ſuggerit fidelibus ſuis, ut parvas malorum ſpirituum ſuggeſtiones animadvertant, pulcherrimoque triumpho devincant. Nam ut rem clarius exprimamus, Deus hominem condidit bonum, ut ejus intellectus lux ſplendida & pura eſſet, qua bonum pervidere & a malo diſtinguere poſſet. Voluntatem quoque condidit liberam atque idoneam ad bonum

ſectandum & malum fugiendum. Si jam velimus inquirere in triſtiſſimæ illius cataſtrophes & metamorphoſeos cauſam, qua factum eſt, ut jam ipſius hominis intellectus errorum tenebris oppreſſus conſpiciatur, & voluntas perpetuo ad malum feratur: injurius quis eſſet in Deum, ſi cauſam ipſi velit aſſignare, ſed ipſa fatente revelatione, & ſana ac reſtituta ratione, autor hujus corruptionis & miſeriæ ipſe diabolus eſt, a quo omne malum ceu a fonte ſuo derivatur. Videmus proh dolor inde luculentiſſime mali dæmonis actionem ſpiritualem in hominem! Neque dubitandum, quin perpetui ejus influxus & operationes in impios adhuc durent, ac ne ipſi quidem pii ac fideles ab earum impetu immunes ſint.

§. XII.

Omnium aut obtime nomina, quibus nuncupatur diabolus in S. Scriptura, oſtendunt, omne malum in univerſo terrarum orbe, inque ipſo homine ex diabolo ſuam adſciſcere originem. In Hiobo dicitur Behemot & Leviathan, cujus virtus exſiſtit in lumbis ejus & robur illius in umbilico ventris ſui: Illecebris enim Venereæ voluptatis, quæ circa lumbos & umbilicum præcipue ſentitur ac perficitur, frequenter hominem impugnat. Exprimitur etiam hoc ipſo ejus natura admodum potens & perverſa, quæ omnem humanam naturam everteret, niſi divinæ omnipotentiæ habentis coerceretur. Vid. integrum *Hiobi cap. 40. 41.* In Tobia dicitur Asmodeus, id eſt, *ſpiritus coecitatis, deſtructor, peccati abundantia*; In Novo Teſt. Voce Syriaca Mammon, id eſt, *cupiditas divitiarum*: Diabolus Græcis *calumniator*: Cacodæmon, id eſt *multas res perverſe ſciens*; Hebræis Satan, hoc eſt, *adverſarius, qui omni bono reſiſtit, qui omnibus nocet.* In Apocalypſi Hebraice Abaddon, Græce ἀπολλύων

per-

perditor sive perdens. Et passim in Novo & Veteri Testamento *mendax impostor, immundus, spiritus fornicationis, leo qui aperto marte nos invadit: Draco, qui occulte nobis insidiatur, serpens antiquus* propter occultum venenum, & occultas a longo tempore insidias. *Spiritus furoris: Spiritus impurus: Spiritus Princeps & Deus huius mundi: Rex super universos filios superbiæ, qui seducit totum terrarum orbem.* Quibus nominibus, quæ rerum & operationum cujusdam substantiæ semper sunt characteres atque insignia, DEUS in S. literis satis docet, quantos effectus quantamque potentiam hic Spiritus habeat in hominis nobiliorem partem, animam puta, quam funditus pessumdaret, nisi Dominum haberet & superiorem Deum.

§. XIII.

Postquam consideravimus, quam ingentem & horribilem diabolus habeat potentiam in sui generis creaturas, nempe spiritus, quæ natura ipsi quasi essentialis & primaria est: utile jam erit, ut circumspiciamus, quod nostri maxime est instituti, quid valeat circa corpora? Ut igitur nostra fert opinio, ea potentia in corpora diabolo magis secundaria, quam primaria, simulque valde limitata & circumscripta est. Assignamus itaque ei potestatem in fluida corpora, & per hæc tandem in alia. Princeps autem fluidum catholicum, quod interjacet terræ & planetarum spaciis, & magna potentia pollet in omnis generis corpora, est aër & æther, quem vario modo dirigere, & cui imperare potest, ut hos vel illos subeat motus. Probamus id primo ex ipsa S. Scriptura. Dicitur enim ibi non sine ratione Princeps aëris, qui suum dominatum & suam potestatem in eo habet. Ephes. 2. v. 2. Quæstio vero hæc potissimum in disquisitionem venit, num pro lubitu ipsum aërem movere

possit?

possit? Dicimus autem rotunde, quod spiritus non sit causa adæquata motus in corporibus, atque adeo nec in aëre; sed potius quod certam potentiam atque dominium in fluida, quæ jam ipsa vi motrice instructa sunt, habeat. Apparet id clarissime in corpore nostro, in quo ipsum fluidum nerveum aëreo elasticum in lympha cerebri & nervorum ipsoque sanguine est causa primaria motus in musculis. Nihilominus anima a Deo facultatem habet concessam, limitatam tamen & certam, saltem in quibusdam membris imperandi hisce spiritibus motum. Hoc modo etiam res sese habere videtur cum diabolo, qui non causa motus est in aëre, sed ipse aër mobili facultate jam est instructus: nihilominus ipse habet quoddam imperium in aerem, eum ad certum motum determinandi, quod tamen etiam non sine singulari permissione Dei exercere potest. Hinc fluit, ipsum dæmonem utique, varias species corporum phantasticas, tam hominis quam animantium ex aëre vaporoso sub luce & umbra varie & artificiose collecto, commode induere posse, unde apparitiones spectrorum non sunt de nihilo, & vetustissimis momentis, sacræ quoque scripturæ auctoritate, plurimisque per omnes ætates & regiones observationibus confirmatæ. Nec fundamento caret, diabolum, dum jus habet operandi in aërem, varios tumultus, strepitus, sonos, fragores edere atque excitare posse. Hæc enim nil esse nisi varios tremulos & vibratorios aëris motus, ex physicis compertum est. Diabolus itaque facile aërem cogere & impellere, nec non ad corpora allidere potest; sicuti quis ore ex fistula aërem exprimit. Porro cum imperium & dominatum habeat in aërem, non negari poterit, quod & ventum, qui non nisi motus aëris est, & fulmina, pluvias, grandinem, ali-

asque

asque tempestates ciere possit, quibus vegetabilibus & frugibus nocet. *Valvasor in descriptione Carnioliæ* exemplis demonstrat quam plurimis, sæpius ventos, pluvias, tonitrua a sagis excitata in hisce, quas describit, regionibus fuisse. Notum enim est, ex variorum vaporum commixtione & collisione hæc meteora resultare. Pluvias autem facillima ratione terris immittere poterit, modo vapores per aërem dispersos ad frigidam aëris regionem, quam natura semper paratam habet, propellat, ubi postmodum frigore condensati in aquæ guttulas resolvuntur.

§. XIII.

Deinceps generari insecta in aëre a dæmone posse, per naturales tamen causas, non dubitamus. Sæpissime accidit innumerabilem locustarum, aranearum, erucarum multitudinem in certo quodam terrarum tractu reperiri, frugesque deperdere, nec non ipsis animantibus nocere, vicinis locis, quæ eadem cœli temperatura fruuntur, plane immunibus ab ipsis, ubi ratio certe difficillime invenitur. Quinimo, ut verum fatear, insolitas istas & pene extraordinarias temporum mutationes, ubi tempora anni plane desciscunt a sua natura, ventis & astrorum influxibus a sua operatione & indole penitus deflectentibus, (unde magna mala in vegetabilibus, animalibus & ipso homine fiunt, cum gravissimi morbi inde nascantur,) sæpenumero diabolum causari, si quis dixerit, non absurdum dicet. Spiritus equidem, qualis est diabolus, non est causa mechanica, nihilominus ceu causa moralis effectus producere potest mere mechanicos, non secus ac anima in corpore nostro. Pestis origo abstrusissima, nec non ejus certus terminus & duratio in quibusdam regionibus ingenia etiam excellentissima mirum in modum fatigavit. Neque existimo errorem commissum iri, si quis primam causam sæpius in

ipſum diabolum, varie agentem in aërem, refundere velit; utut, quod probe notandum, non omnis peſtis aut morbi contagioſi & graſſantis origo ex eo principio petenda ſit. Si enim in noſtro microcoſmo anima ceu cauſa moralis ſola impreſſione & cogitatione mirifice corpori nocere & verum venenum inducere poteſt; qua de cauſa id diabolus nequeat Dei permiſſu facere, certe non video.

§. XIV.

Quæſtio, dum hæc tractamus incidit, num dæmon etiam quoddam imperium habeat in ignem, adeo ut ignem ſiſtere in motu ſuo poſſit? Pervulgata eſt opinio, ad nonnullorum hominum verba & incantamenta ſiſti poſſe ignem, ut non ulterius ſerpat, germanice exprimitur das Feuer verſagen. Tale artificium vulgo quoque crepant venatores in exploſione bombardarum, ſiquidem efficere ſibi videntur, ne accendant ſcintillulæ pulverem pyrium. Dicimus, naturales hic ſæpius ſubeſſe cauſas, nam tempore pluvioſo pulvis pyrius flammam a ſcintillis chalybis ægre concipit. Nihilo minus & diabolum illud permittente Deo poſſe, a ratione non eſt alienum; nam ſi potentiam habet aëris motum ſiſtendi, vaporesque humidos colligendi, utique & ipſam in flammam habet, ſiquidem aër eſt flammæ motor, anima atque director.

§. XV.

Ordine jam ſequitur, poſtquam luſtravimus ea, quæ in macrocoſmo diabolus perpetrare poteſt, ut hæc etiam inveſtigemus, quæ in corpore humano fabricari poſſit. Dicimus itaque, cum in materiam fluidam tenuiſſimam, quæ in macrocoſmo eſt aër & æther, ipſi poteſtatem adſcribamus, eodem modo quoque quoad microcoſmum in fluidum illud tenuiſſimum, animantium & corporis humani poteſtatem ipſi eſſe conceſſam: idque maxime propterea,

quo-

quoniam certo ſcimus, materiam ſpirituoſam, quæ movet & regit omnes noſtri corporis artus, non niſi aërem eſſe ſubtiliſſimum, tenuibus ſanguinis ſulphureis particulis mixtum.

§. XVI.

Statuimus itaque diabolum poſſe agere in corpus, inque ipſam etiam animam ſpirituum ceu vocantur animalium, qui non modo animæ rationalis, quo agit, inſtrumentum exſiſtunt, ſed & motum præſtant reliquis corporis membris. Primo omnium conſiderabimus, qua ratione poſſit agere in animam? Dicimus autem in intellectum & voluntatem, ejus influxum eſſe ſpiritualem, quoniam hæ facultates ſunt mere ſpirituales. Quod autem attinet ad phantaſiam, cum res ſit partim immaterialis, partim etiam corporalis, ſiquidem nulla impreſſio externorum objectorum in ſenſoriis fieri poteſt, nullaque idea in mente exſurgere, niſi miniſterio ſpirituum animalium; hinc ante omnia agit in phantaſiam hominis, quatenus nempe ſpiritus in organis certis exſiſtentes variis modis interne afficit variasque impreſſiones ſive motuum ſpecies in eos infert, unde intrinſecus variæ ſenſationes, variæque ideæ menti offeruntur. Quamobrem accidit, ſagarum ſenſus a diabolo mirifice ac varie faſcinari, v. gr. ut res, quas extra ſe videre arbitrantur, intra ſit. Quomodo autem ipſa phantaſia humana decipi queat, ut perverſiſſime judicet, firmiterque ſibi perſuadeat, res quaſdam extra ſe exſiſtere ac operari, cum tamen nullæ adſint: vel ex natura inſomniorum, deliriorum, quæ ſecundum *Helmontium*, inſomnia vigilantium ſunt, clariſſime apparet. Ita pleræque operationes diaboli in ſagis ſunt meræ illuſiones phantaſticæ, quales ſunt earum translationes ad conventicula, ecſtaſes, apparitiones in varii generis bruta, & ſimilia. Nam ut preſſius rem ſignificemus, pleræ-

que actiones in magis sunt non nisi insomnia dæmoniaca sive reales influxiones dæmonis in vigilantium phantasiam.

§. XVII.

Verum enim vero, cum diabolo non insit potestas pro lubitu agendi in cujusvis hominis phantasiam, sed uti alia creatura non absolute agit secundum modum activitatis, verum receptivitatis; hinc necesse est, ut adsit certa quædam dispositio in phantasia humana, qua præsente suas operationes & influxus longe felicius persequi poterit. Deprehendimus itaque, omnia illa individua, quæ sanguinem alunt copiosum & crassum, & quandocunque is ipse tardius circulatur per cerebri vasa, magis esse disposita atque idonea ad actiones diaboli recipiendas, quam ea quæ sanguinem tenuem, fluxilem, mobilem, floridum in venis habent. In certissima experientia comprobatum est, eas ob causas melancholicæ temperaturæ homines, ætate senes, sexu aniculas, melancholica hypochondriaca laborantes, & victo duro, crasso, minus spirituoso fruentes, & sub cœlo crasso frigidoque degentes, item nocturno tempore, ubi aër est crassus, & densus, admodum esse obnoxios illusionibus istis dæmoniacis. Quare melancholia dicitur balneum diaboli, & incubus, qui non nisi sanguinis stasis est in pulmonibus atque cerebro, malum dæmoniacum. Ex eo fluit ratio, cur in Italia, Gallia, inque iis locis, ubi homines laborant, vinum bibunt, rationis studio indulgent, conversationibus delectantur, vel parum vel plane nihil de sagis aut spectrorum apparitionibus audiamus. Contra in septentrionalibus regionibus præfigidis, in Lappia, Finnia, Suecia, in locis ubi cerevisiam bibunt tenuem vel nimis lupulatam, victuque utuntur duro, v. gr. ipsis fabis, pane crassiori, carne suilla, uti in Westphalia, ducatu Mecklenburgico, Pomerania, sagarum incantationem, spectrorum aliarumque dæmoniaca-

rum illusionem frequentissima occurrunt exempla; nam ingens actorum inquisitionalium copia in hisce locis obvia, undique id ipsum confirmat. Videlicet notatu hoc loco perquam dignum est, ipsum diabolum non semper pro lubitu etiam in ipsis sagis operari posse, nisi prius præparato ad id ipsorum sanguine; unde ex veneficarum actis olim Præses cum degeret in Westphalia, notavit, sagas prius semper, quandocunque diaboli suggestionibus & operationibus sese tradituræ essent, se inunxisse, præsertim in carpis manuum ac plantis pedum, temporibusque, unguentis quibusdam somniferis, v. gr. ex mandragrora, semine hyosc. lolii, cicutæ, baccis solani somniferi, axungia taxi, vulpis, opio confectis. Quo facto alto & profundo somno sepeliuntur, in quo diabolus suggestionibus suis, revelationibusque variis in phantasiam earum operationes exercet. Tunc etiam cum ex longo rerum usu tempestates has vel illas orituras, vel illa mala proventura in hominibus inque ipsis bestiis, prævidet, suggerit ipsis, hoc vel illud si facerent, tales tempestates subsecuturas. Nam diabolo solenne est, ut opera quæ fiunt viribus naturæ sibi assignet, atque hoc pacto magnam potentiæ opinionem penes sua instrumenta sibi conciliet. Clarissime ex hisce apparet, diaboli potentiam in homine malam, nocentem, illusoriam adstrictam utique esse ad certas leges ad certam corporis & sanguinis dispositionem. Probe tamen hic animadvertendum est ac cavendum, ne omnes illusiones phantasiæ, quæ fiunt in morbis, quæque fiunt a narcoticis, adscribamus diabolo, sed tunc demum, quando extraordinaria quædam simul occurrunt, & quando ea, quæ patiuntur in hisce insomniis, tendunt ad præsens malum inferendum proximo.

§. XVIII.

Notum etiam eſt, qua ratione pii & fideles ſæpiſſime magnas tentationes cum ingenti deſperatione conjunctas ab ipſo diabolo patiantur. Obſervavimus, eas crebrius fieri circa confinia mortis, vel etiam certis in morbi intervallis; Videlicet non ſemel, ſed plus ſimplici vice vidimus in talismodi morbis acutis, in quibus periodice ex ſpaſmis inferiorum partium ſanguis pellitur ad caput, facie facta turgida & inflata, ut etiam quandoque ſanguis ex naribus effluat, tentationes æſtuſioſiſſimas, deſperabundas eſſe, cum remittente ſponte paroxyſmo, vel per medicamenta, mox omnia evaneſcunt & ægroti ſpirituali gaudio gratiaque Dei rurſus fruuntur, attamen ſæpius res iterum commutatur, & ſuperior tentatio revertitur, circulo ſanguinis per caput turbato. Neutiquam vero talia poſſumus ſoli ſanguini & naturæ adſcribere, ſed hoc dicimus, quod diabolus favore naturæ & vitio ſanguinis ſpiritualiter etiam actiones ſuas inſtituat. Nam ipſe ibi maxime eſt præſens in operando, ubi non recte ſeſe habent res in natura, ſed quando confuſio, turbatio, corruptio deprehenditur. Paucis: ubi malum accidit in natura, tunc occaſionem agendi arripit, cum hoc ſociat ſuas operas, & malum ceu amicum ſuæ naturæ ſemper amplectitur, ſuamque poteſtatem & dominatum ibi exſerit, quæ res ſcitu maxime neceſſaria eſt non modo medicis, ſed & ipſis Theologis.

§. XIX.

Proximum eſt, ut jam videamus, an morbos poſſit inducere in corpus humanum diabolus? reſpondetur: utique. Tales autem potiſſimum, qui dicuntur morbi ſpirituum. Nam uti fluida corpora ante omnia ſunt potiſſimum in ejus poteſtate, ea varie dirigendo; ita accidit id etiam in ſpiritibus corporis noſtri. Spiritus conſenſu omnium medico-

dicorum & motus voluntarios & ſenſus præſtant corpori noſtro, quapropter omnes morbi magici & dæmoniaci verſantur circa motum voluntarium vel ſenſus. Plerumque in iis motus viſuntur ferociſſimi, jactationes, circumvolutiones immanes corporis, ejusque partium robur immenſum, convulſiones, ſpaſmi, truculenti dolores, ex quibus ſufficienter apparet, malum exſiſtere primario in ſpiritibus. Ita etiam morbi, quorum mentio reperitur in novo teſtamento, & quorum originem deducit Spiritus Sanctus ab ipſo dæmone, ſunt maxime furor, melancholia, epilepſia, variæque jactationes corporis & concuſſiones. Deinceps cum non modo diabolus poſſit ſpirituum motum augere, ſed etiam ſiſtere, hinc videmus etiam eundem, ſacra ſcriptura teſte, linguæ aphoniam, ſurditatem, contracturam produxiſſe. Quo ſpectat etiam impotentia conjugalis, quæ ex ceſſante ſpirituum influxu per penis maſculos oritur, id quod per incantamenta induci poſſe etiam in vulgus notum eſt. Pertinet etiam huc cutis inſenſibilitas & hujus generis varia. Deinceps & ipſe quoque ſacer codex ſufficienter declarat, ulcera peſſimi moris a diaboli induci, quod procul dubio fit, dum cutis & fibrarum tonum deſtruit & relaxat, unde ſtagnans ſerum & lympha in fœtidiſſimam putrilaginem abit, cujus manifeſtum exemplum habemus in Hiobo; quod factum non parabolam eſſe, egregie demonſtravit Spanhemius.

§. XX.

Verum enim vero complures præſertim hodierno tempore reperiuntur, qui plane hos morbos, quos ſcriptura a dæmone natos docet, pure naturali cauſæ adſcribendos, & ſimplices morbos eſſe dicendos, autumant, quoniam a naturalibus cauſis ſimiles morbos oriri poſſe animadvertunt. At vero utut non negemus, tales morbos etiam

iam proficiſci poſſe a cauſis naturalibus: exinde tamen non fluit, diabolum tales non poſſe producere. Deinceps occurrunt quædam in morbis iſtis, quorum ſcriptura meminit, magicis, quibus ii diſtinguuntur ab aliis morbis naturalibus. Primo enim expreſſe ſcriptura eos illatos fuiſſe a dæmone ſcribit. Quandocunque autem recenſet alios morbos naturales, nunquam eorum cauſam refert ad dæmonem. Secundo, expulſo dæmone, fugatus eſt morbus, quoniam ipſe fuit cauſa. Quod autem expulſus verus dæmon fuerit, luculentum rei habemus teſtimonium, dum annuente Seruatore ingentem ſuum gregem invaſit, eosque omnes præcipitavit in mare. Tertio etiam in quibusdam ſubiectis quædam extraordinaria, quæ in aliis morbis naturalibus non viſuntur, occurrunt, v. gr. blasphemationes, vaticinia, ſtupendum corporis robur, quo catenas perruperunt, quæ omnia utique noſtram confirmant rationem.

§. XXI.

Ceterum tamen non negandum eſt, morborum naturalium & ſupernaturalium quandoque magnam eſſe affinitatem, & ſub leviorum morborum larva dæmonem quandoque latere & blandam naturalis affectus opinionem excitare poſſe. Talismodi exempla recenſita vide in *Fernelio lib. II. de abditis rerum cauſis cap. 60.* Deinde quoque non ſemper, ubi inuſitata & inſolentia quædam viſuntur in morbis ſymptomata, ſtatim ad cauſas ſupra naturam poſitas & incantamenta eſt confugiendum. Conqueritur jam de eo ipſe noſter *Hippocrates* in principio libri *de morbo ſacro*; dum dicit: *Homines naturam & cauſam hujus morbi divinam eſſe putaverunt, præ inexperientia & admirationo, propterea quod reliquis morbis nulla re ſimilis eſt.* Et paulo poſt: *Qui primi hunc morbum ſacrum eſſe pronunciaverunt, tales homines mihi eſſe videntur, quales etiam nunc ſunt magi & expiatores, & circulatores,*

latores, & quidem arrogantes, qui se vehementer pios esse simulant, & amplius quid scire. Hi itaque consilii ac mentis inopiæ obvelantes ac prætexentes divinitatem, quum nihil haberent, quod exhibitum prodesset, ut ne manifesta fieret ipsorum ignorantia, sacram hanc affectionem esse pronunciarunt: & rationibus idoneis collectis curationem constituerunt sibi ipsis securam, expiamenta offerentes, & incantamenta. Est enim morborum quorundam facies ferme admiranda, qua territus medicus, etiam expertissimus, quandoque dubius hæret, utrum naturalis an supernaturalis agentis sint effectus isti. *Alexander Benedictus lib. V. c. 6.* refert, spinam aliquando in arcus scythici modum retrorsum flecti tanto cum cruciatu, ut sæpe intra dies quatuor tollantur e medio. Uteri suffocatio tanto nonnunquam cum impetu prosternit fœminas, ut defunctis fiant similes & teste *Paræo lib. 23. c. 46.* pro mortuis, etsi viverent, fuerint elatæ. In saltu S. Viti homines insano saltandi furore perciti choreas ducere semper appetunt, & cum aliis tripudiare ad extremam virium defatigationem gestiunt. *Horstius Epist. med. sect. 7.* de admirand. convulsf. Morbus sacer, qui epilepsia Hippocrati dicitur, præsertim a minera scorbutica ortus, gravissimis hominem quandoque convulsiones, ac si fascino esset læsus, cruciat, notante *D. Dravvizio* im Schmertzmachenden Scharbock *p. 90.* Vidimus inquit *Th. Willis de morb. convulsivis pag. m. 21.* quosdam convulsionibus admirandis ac perpetuis affectos, ut necesse habuerint, membra huc illuc tractare & distorquere, saltare, humum manibus aut pedibus contundere, aliasque gesticulationes stupendas exercere, haud secus, ac si sagarum præstigiis læderentur. Exempla morborum plura, in quibus θαμασὸν habetur, apud *D. Sebizium* videantur. Neque statim quandocunque insecta quædam, uti bufones, lacertæ, ranæ ex ventriculo & per

alvum ejiciuntur, id adſcribendum erit præſtigiis dæmoniacis. Exſtant hujus rei apud auctores exempla quamplurima, ubi mere naturales cauſæ ſubfuerunt, qua de re legi meretur *Reineſius in epiſt. ad Neſteros, it. Paul. Sorbait Miſc. cur. Ao. II. obſ. 103. item Deb. II. Ao. VIII. obſ. 157.* itemque apud *Ioh. Hellwigium obſ. Phyſ.* Medic. 80. & 92. cum *ſcholiis Schock.* Varia enim animalculorum ſemina & ovula cum alimentis aſſumta, ſalva ſua textura in corporis cavitatibus ſtagnantia, blando calore foveri, & tales beſtiolas procreari poſſe non eſt abſurdum.

§. XXII.

Quapropter ne in tam gravi & arduo negotio decipiamur, & probe morbos naturales, qui ex cauſis pure phyſicis & mechanicis, a magicis qui ex altiori ſupernaturali, & morali cauſa oriuntur, diſcernamus, opus eſt, ſubjicere hic quosdam characteres & criteria, ex quibus judicare præſentiam morbi magici poſſumus. Non ſufficiunt autem hic ſolæ horrendæ vociferationes, geſtuum deformationes, inſolentes atque admirandæ corporis motiones, quippe talismodi ſymptomata ſpasmoticis & arthriticis morbis valde ſunt familiaria, ſed ſuſpicionem gerant veneficii, ſanus & robuſtus homo ſubito citra morbum præcedentem graviſſimis convulſionibus, membrorum mirificis agitationibus, doloribus, torquetur: ſecundo ſi accedit blasphematio Dei, & verbi divini abuſus, & obſcœnarum rerum intermixtio: Tertio rerum ſecretarum & incognitarum præſertim futurarum, vel remotiſſimis in locis geſtarum notitia, & revelatio, præſertim cum rudes & indocti ſint homines, uti liquet in *Pythoniſſa Philippenſi* Act. 16. itemque viro illo cujus meminit *Camerarius Horarum ſubc. Cent. I. obſ. 70.* qui nunquam a ſe viſos proprio nomine compellavit, & ipſis anteactæ vitæ idemque parentum & familiarum,

quas

nunquam viderat, res geſtas narravit: & hæc quidem fecit cum ſedatiori fuit animo, ubi autem commotior ipſum animus oppreſſit, falſa & obſcœna intermiſcuit; imo multa alia, lectu ibi digna, & prolixiora, quam quæ adducere voluerimus. Quarto peregrinarum linguarum *ſcientia*, quas nunquam audiverunt vel didicerunt: quinto ſi robur exſerat, quod vim omnem humanam ſuperat; & ſexto, quod certiſſimum ſignum eſt, ſi varias monſtroſas & heterogeneas res v. gr. clavos, crines, ligna, ceram, vitrum, ſpinas, ſilices, aciculas, fruſtula fiſtulæ Nicotianæ, chartam, piſcium oſſicula, globulos ſtanneos, lanam contortam, dentes, cum graviſſimis & horrendis doloribus ventris per vomitum maxime emittant; vel grana milii, ſtupas, plumas ex oculo; chartas, crines, acus ex membro virili, ex auribus, & utero extrudant. Hujus commatis hiſtorias accuratiſſime deſcriptas cum omnibus circumſtantiis, tot teſtibus fide dignis præſentibus, collegerunt varii medici periti & docti veteres & recentiores, diverſis temporibus, & diverſis locis. Legi ex his poſſunt *Langius lib. I. epiſt 28. Ant. Benivenius de abditis morborum cauſis cap. 8. Sennertus lib. V. Pr. Med. P. 9. c. 5. Bald. Timæus a Güldenklee lib. 7. Caſ. Med. lib. 24. Schizius diſcurſu de caſu adoleſcentis:* quibus junge *Greg. Horſtium in addit. ad Marc. Donati edit. novam pag. 716. Caſp. a Reies camp. quæſt. 97. num. 10.* Aſt inſtar omnium legi poteſt Clariſſ. *Mercklinus*, qui vel 60 memorabiles hiſtorias morborum magicorum in unum librum collegit & recenſuit. Poſſemus etiam hic annectere talismodi caſus, a fide digniſſimis & oculatis teſtibus medicis nobiſcum communicatos, ſi in longum protrahere ſermonem noſtrum animus eſſet, ſique res dubitationibus penes medicos adhuc eſſet obnoxia. Placet tantum mentionem hic injicere unius & alterius hiſtoriæ, pro cæteris notatu dignæ. Memorabi-

lis est, quam communicat *Langius lib. I. epist. 38.* In quodam Eistetensis Episcopi ditionis pago, Frugenstal, agricolam, cum crudelibus dolorum tormentis in altero hypochondriorum latere conficeretur, subito clavum ferreum sub illæsa cute manu apprehendisse, quem chirurgus illic balneator novacula exciderit, nec tamen dolores cessasse, sed indies magis incruduisse. Quare cum nullum aliud dolori remedium, quam mortem, superesse putaret, eum arrepto cultro guttur sibi abscidisse. Cadavere aperto, adstante ingenti hominum frequentia, & ventriculo inciso, lignum teres & oblongum, quatuor ex chalybe cultri, partim acuti, partim instar serræ dentati, & duo ferramenta aspera reperta fuisse, quorum singula spithamæ longitudinem excedebant, adfuisse & capillorum instar globi involucrum. Nec prætermittendum duximus singularem & fide dignum, qui Jenæ anno 1685. contigit, casum, ubi uxor Thuringica lanii cujusdam, caput vitulinum inter alia venale habebat; quod cum vetula quædam licitaretur, & quidem nullo ferme pretio, recusavit altera vendere. Verum vetula mutiens abiit, nemine mortalium mali quidpiam propterea eventurum conjiciente. Nihilominus accidit, ut venditrix mox insequenti tempore magnum capitis dolorem sentiret, qua de causa (quia indies dolores intra cranium augebantur) experientissimus *Dn. D. Schlevogtius* h. t. Prof. Jenens. in consilium fuit vocatus, qui contulit, quod potuit. Irritus vero labor erat, naturalia eaque ordinaria adhibere remedia, cum omnia in ægrotante præter naturæ ordinem fierent. Excernebat enim misera illa aliquo die magnam cerebri copiam per aurem sinistram, sine omni ruptura vel luxatione in ea commissis. Habebatur tale excrementum primum pro cerebro humano, re vero curatius

tius confiderata & cum Dn. D. *Stablio* t. t. ibidem commorante perpenfa, agnofcebatur vitulinum effe, idque eo certius, quo citius multa etiam officula, caput vituli- um conftituentia ejiciebantur. Fecit Satanas hos ludos per aliquot menfes quibus elapfis uxor lanionis in integrum reftituta & in hodiernum fortaffe adhuc diem Jenæ inter vivos degit. Denique feptimum indicium magici morbi eft, quandocunque remedia præfentiffimæ cæteroquin virtutis contra dolores, convulfiones, fpafmos, omnem exuunt efficaciam, & nullum reliquunt effectum.

§. XXIII.

Diximus fuperiori loco, infallibilem morbi ab incantatione orti notam effe, quando multæ artificiofæ & peregrinæ res ex infuetis locis excluduntur. Confpicimus enim hoc pacto manifefto ipfius diaboli opera, Res certe, eft ftupenda, & quæ excedit omnem humanum captum unde valde difficile eft, in modum penetrare quo diabolus talia conficiat. Plurimi quidem in ea opinione verfantur, ac fi diabolus tunc & ægrotorum & adftantium oculis præftigias atque offutias objiciat: verum hic fafcinatio, quæ faltim eft turbata imaginatio, non habet locum, adfunt euim corpora vera, quæ immenfos dolores & cruciatus pariunt, hi poft excretionem earum rerum evanefcunt, imo fæpius adhuc in ipfo fecto cadavere poft mortem talia reperiuntur, tefte hiftoria ex *Langio* modo citata. Quæftio faltim eft, quomodo diabolus talismodi res aliunde, ipfis infciis, poffit transferre in eorum corpora? Verum enim vero fi in re tam cognitu difficili conjecturis indulgere licet, vero eft fimillimum, diabolum immediate non loco movere hæc corpora, fed hoc ipfum præftare, mediantibus fagis & veneficis. Exiftimo enim, diabolum ad talismodi res mirabiles in corpora immit-

tendas loco inſtrumenti uti ſagis, in quarum non modo voluntatem & phantaſiam, ſed in ipſos ſpiritus animales artusque potentiam habet. Hæ in illis actibus ſeſe habent pure paſſive. Unde exiſtimamus ipſum diabolum regere mira ſagacitate ac artificio earum artus, ut in corpora talia immittere poſſint. Quam prodigioſa & mirabilia opera magna ſagacitate & manuum celeritate efficiant circulatores, & agyrtæ, etiam in vulgus notum eſt. Ad confirmationem ſententiæ maxime illud accedit, quod facta accurata exploratio doceat, hos morbos a ſagis plerumque domeſticis & vicinis introductos eſſe, quæ ceu inſtrumenta ſi fuerint ad rogum damnatæ & concrematæ, morbi ceſſarunt, cum tamen dæmon ſemper ſuperſtes ſit. Qua de re legi meretur *Joh. Bodinus in confut. operis Wieri pag. 580.* Deinceps exiſtimamus, tunc temporis, quando gravi ſopore ſepulti jacent ægroti id ipſum fieri. Ipſe quoque diabolus efficere poteſt, ne homines hoc ſentiant, vel videant. Legimus etiam exempla a *Merck-lino* aliisque notata, ubi ipſi ægroti faſſi fuerunt, ſagas noctu acceſſiſſe, & ipſos cruciaſſe. Ulterius memorabile eſt, ſi conferimus extraordinarias haſce hiſtorias, ut plurimum perſonas, quibus tales res magico actu fuerunt immiſſæ, fuiſſe infantes, pueros, adoleſcentes, fœminas juniores, in quibus ſolidæ partes cutisque valde flexiles & dilatabiles exſiſtunt.

§. XXIV.

Eſſent jam quoque adjicienda quædam, quæ facerent ad curam talium morborum. Verum cum & propria in iis experientia deſit, nec non modus operandi antimagicorum plane nobis ſit incognitus merito hæc prætermittimus. Notum alias eſt, quod nonnulla ex triplici regno deſumta adverſus magicos morbos undique cele-

bren-

brentur, & famosissima exsistant, ex quorum classe sunt: herba lunariæ, fl. hyperici. adiantum aureum, antiresinum, betula, viscus coryli, verbena, stercus humanum, assa fœtida, mercurius vivus, quorum applicatione per fumigationem, suppositionem, appositionem, balneationem, internoque etiam usu sanare hos morbos tentant. Verum an successus respondeat, determinare hic non possumus. Cum Christo commendamus jejunium & preces: sique subjectum est melancholicum, venæ sectiones, motum nitri salium volatilium evacuantium usum suademus persuasi hisce sæpenumero spectrorum apparitiones, quibus nonnulli perpetuo exercentur, cessare, imo scribimus experti, nonnunqum cessasse. Si immodicæ artuum præsto sunt vibrationes & contorsiones, antispasmodicæ non erunt sine insigni fructu atque effectu.

§. XXV.

Coronidis loco monendum est, dæmones hodie non tanto imperio tantaque potestate uti in rerum naturalium ordinem, ipsumque genus humanum, quanta olim polluit. Quod vel inde apparet, quod nostris temporibus spectra, obsessiones, incantationes aliæque hujus generis præstigiæ rariores sunt, quam olim, quam Christo iter facienti ubique occurrerent. Cujus rei rationem optime expediunt antiqui patres, qui miro consensu observant, dæmonum ludibria, ex quo Christus advenit magna ex parte evanuisse. Hinc Athanasius *de incarnatione Verbi Dei cap. 47. p. 88.* *Et vero*, inquit, *olim quidem omnia dolis oraculorum plena erant, falsaque hominum opinione, Delphorum, Dodonæ, Bœotiæ, Lyciæ, Libyæ, Aegypti & Cabirorum oracula, nec non Pythiæ omnibus admirationi erant; nunc autem, ex quo Christus vbique prædicare cæpit, penitus defecit illorum insania, nec vllus amplius inter eos vates reperitur. Olim dæmones variis spectris homi-*

num

num mentes decipiebant, fontibusque & fluviis, lignis aut lapidibus insidentes stultos mortales præstigiis percellebant: jam vero post divinum Verbi adventum evanuerunt huiusmodi fallaciæ. Idem testatur Justinus Martyr. in *Dialogo cum Tryphone Iudæo p. 149.* Dionysius Alexandrinus *apud* Euseb. *lib. VII. H. E. cap. 10.* Quin ex ipsis paganis Plutarchus, dum singulari libro in caussas deficientium oraculorum inquisivit, satis docuit, dæmones jam sua ætate pristinam, qua pollebant, potentiam magna ex parte perdidisse. Et ita merito fieri oportuit. Missus enim est Christus, ut Satanæ opera destrueret, humanumque genus in pristinam vindicaret libertatem. Hinc ut clarius rem exprimamus, vinctus jam & magis ligatus est cacodæmon, ejusque operationes in humanum genus multo sunt hodie quam olim adstrictiores. Neque dubitamus, fore, vt inposterum ejus potentia ludibriaque magis magisque evanescant. Clarior enim lux veritatis ubique in animis hominum cœpit exsplendescere, florent artes & scientiæ, rationis cultura ubique accuratissime suscipitur. Quin immo beatum istud millennium, quod multi tam anxie exspectant, & de quo tanta sunt inter theologos sententiarum divortia, sacra docente scriptura, Apoc. XX, 2. in nulla re alia consistit, quam in ligatione diaboli per mille annos.

F I N I S.

